

# ABSOLÚTNE TEÓRIE ÚČELU TRESTU

---

VIKTORIYA DOMNITSKA  
PANEURÓPSKA VYSOKÁ ŠKOLA,  
FAKULTA PRÁVA,  
ÚSTAV VEREJNÉHO PRÁVA



## ÚVOD

Otázky týkajúce sa účelu trestu boli predmetom záujmu filozofie práva a jej predstaviteľov od času staroveku<sup>1</sup>. V tejto súvislosti možno spomenúť Anaximandera, Demokritosa, Sokratesa, Platóna, Protagorasa, Aristotelesa, Cicera a mnohých ďalších.<sup>2</sup> Otázkam obsahu trestu a trestania sa venovali teológovia a právnici stredoveku (Augustín, Tertullian, John of Damascus, Peter Abelard, Johannes Scotus Eriugena, atď.). Trestanie a jeho ciele boli v centre pozornosti aj u humanistov, predstaviteľov renesancie a tiež v období osvietenstva (Rynuchchini, Gassendi, M. Palmieri, A. Modževský, S. Orichovský, Voltaire, Rousseau, Beccaria, atď.). V 19. storočí tento problém analyzovali aj ďalší autori ako M. Serhejevský, M. Tahancev, O. Kistákovský, S. Poznyšev, Spasovyč a iní. Trestanie a jeho ciele boli aj naďalej sú v centre pozornosti odborníkov v oblasti trestného práva, ktorí skúmajú obsah a podstatu trestu, jeho charakteristiky, mechanizmy pôsobenia, princípy ukladania a tak ďalej.

Filozofi práva skúmali účel trestu predovšetkým na pozadí problematiky vzťahov človeka a spoločnosti, problému slobodnej vôle, princípov trestania, adekvátnosti trestu v kontexte filozofie spravodlivosti a podobne<sup>3</sup>. Z týchto predstaviteľov možno spomenúť hlavne týchto: G. Ezorski, E. Klimčuk, O. Lepeškina, N. Melnyčuk, C. Pereda, E. Pozdňakov, A. Potrebčuk, P. Ricker, A. Jaremko a ďalší.

Dejiny ľudstva, práva a štátu poskytujú prehľad viacerých systémov trestov a typov určitých trestov, ktoré sa ukladajú osobám, ktoré spáchali trestné činy alebo priestupky alebo sa dopustili konania, ktoré je trestné podľa národného trestného práva. Historické skúsenosti a prax ukazujú, že trest a jeho systém spravidla úzko vzájomne súvisia, sú vo vzájomnej súčinnosti s konkrétnymi podmienkami a dobou, so spoločenským zriadením v konkrétnej spoločnosti, so stavom hospodárstva a finančnou situáciou v štáte, jeho spoločenským a politickým poriadkom, mravno-etickými a právnymi názormi, zvykmi a obyčajami a ideologickými stereotypmi v spoločnosti.

Za najdôležitejšie sociálne faktory, ktoré priamo a významne ovplyvňujú zmeny v systéme trestov v trestnom práve (v čase a priestore), možno označiť druh sociálno-ekonomickej formácie, spôsob výroby a rozdelenia hotových výrobkov ako výsledkov práce, úroveň rozvoja produktívnych síl a výrobných vzťahov a ich vzájomnú zhodu.

V praxi existuje mnoho príkladov na vývoj systémov trestania, ktorý sa konal v závislosti od zmien spoločenského, sociálno-politického a ekonomického zriadenia a príslušných zmien, napríklad v ideológii, politike, etike, morálke, výbere hlavných spôsobov, metód a prostriedkov boja proti trestnej činnosti.<sup>4</sup> V otrokárskej spoločnosti, napríklad pre závažný trestný čin slobodnému človeku hrozilo otroctvo. Pre otrokov existovali najťažšie a kvalifikované druhy sankcií.<sup>5</sup> Počas feudálno-nevoľníckeho systému a spôsobu výroby sa v Rusku, pre osoby, ktoré spáchali trestné činy používali také špecifické typy trestu ako „vydanie alebo odovzdanie osoby na uhradenie dlhu“, „vydanie vinného do úplnej dispozície osoby, voči ktorej spáchal určitý trestný čin“ a ďalšie.

Konflikt medzi zastaranými feudálno-nevoľníckymi výrobnými vzťahmi a rastúcimi buržoáznymi výrobnými vzťahmi mal za následok zvýšenie závažnosti systému trestov, posilnenie trestnej zodpovednosti, využitie kvalifikovaných druhov trestu smrti, odňatia slobody na doživotie, telesných trestov. So vstupom Ruska do obdobia stavovskej monarchie sa objavili alternatívne tresty pre osoby, ktoré boli vinné zo spáchania trestného činu, v závislosti od ich príslušnosti k určitej triede, postavenia alebo sociálnej skupine.

Po prvýkrát sa zmienky o problémoch sociálnej podmienenosti systému trestu objavili v knihách I. Noja s názvom Otázky teórie trestania v sovietskom trestnom práve (1962), G. Kryhera s názvom Trest a jeho použitie (1962). Následne boli publikované vynikajúce práce spadajúce do v tejto oblasti a to diela L.V. Bahraj-Šachmatova s názvom Systém trestov a ich klasifikácia (1972), I.I. Karpčia s názvom Trest niektoré ďalšie.

1 TURČEK, J. a kol.: Světové dějiny státu a práva ve starověku. Praha: Orbis, 1963, s. 130

2 CHOVANCOVÁ, J.: Antológia z politickej filozofie. Bratislava: Poradca podnikateľa, BVŠP, 2007, s. 14 a nasl.

3 LATA, J.: Účel trestu a jeho spravdnost. In Trestní právo č. 2-5/2001, s.14

4 HOLCR, K. a kol.: Kriminológia. Bratislava: IURA EDITION, 2008, s. 31 a nasl.

5 FÁBRY, A.: Penológia. Bratislava: EUROKÓDEX a BVŠP, 2009, s.7 a nasl

Avšak, aj napriek značnému počtu prác, ktoré boli venované tomuto problému, jeho riešenie stále zostáva problémom, ktorý nie je podrobne preskúmaný, odhalený a rozpracovaný. Jedným z dôvodov tohto problému sú neobmedzené a prakticky nevyčerpatelne možnosti v poznaní sveta okolo nás. Na druhej strane, skutočnosť, že každá generácia, každá historická doba prináša svoje požiadavky, demonštruje vlastný pohľad na skúmané otázky a najpravdepodobnejšie cesty, spôsoby a metódy ich riešenia, používajúc a zároveň odmietajúc skúsenosti z predchádzajúcich období a generácií.<sup>6</sup>

Účel trestu predstavuje konečný výsledok, ktorý chce dosiahnuť štát v procese aplikácie súdom uloženého opatrenia štátneho donútenia voči osobe, ktorá sa dopustila trestného činu.

V priebehu storočí venovali cieľom trestu veľkú pozornosť najvýznamnejší filozofi, teológovia a právnici.<sup>7</sup> Podľa skutočností, ktoré uvádza prof. M. D. Sergijevský, začínajúc od doby H. Grotia (1583-1645) vzniklo o treste 24 nových filozofických koncepcií (systémov), asi 100 rôznych teórií, ktoré boli variantmi týchto systémov. Aj dnes existujú rôzne prístupy k chápaniu účelu (cieľov) trestu vo všeobecnej trestnoprávnej teórii a praxi v boji proti trestnej činnosti. Všetky tieto teórie sú rozdelené do troch typov: absolútne, relatívne, zmiešané.<sup>8</sup>

Bez toho, aby som uviedla všetky teórie a analýzy, ktoré sa zaoberali trestom a trestaním je možné uviesť, že do súčasnosti je ich viac ako 100. Podstate väčšiu pozornosť je potrebné venovať hlavne trom najvýznamnejším, ktoré sú najviac všeobecné a predstavujú hlavný stavebný materiál pre výstavbu mnohých iných koncepcií. Na základe nich totiž následne vznikli viaceré odvodené teórie.

Prvá z vybraných všeobecných filozofických koncepcií trestu skúma trest ako odplatu. V súlade s tou druhou koncepciou trest predstavuje prostriedok kontroly. Táto koncepcia je v literatúre známa pod názvom koncepcia zastrasovania alebo koncepcia zamedzenia, čo zodpovedá podstate chápania trestu. Napokon, tretia koncepcia chápe trest ako nástroj, ktorý môže byť určitou formou morálnej, sociálnej, psychickej a fyzickej obnovy, je to koncepcia polepšenia alebo prevýchovy. V uvedenom článku sa budem zaoberať teóriou odplaty.

## 1 KONCEPCIA TRESTU A ODPLATY

Názory týkajúce sa odplaty ako základu trestania nachádzame u klasických autorov (napr. Cicero), u rímskych právnikov, scholastikov a zástupcov školy prirodzeného práva. Ulpián nazýva trestanie odplatou za škodu, ktorá je spôsobená trestným činom; sám trestný čin tak vyvoláva uloženie trestu. O odplate ako o základe trestu hovorí aj Tomáš Akvinský. Hugo Grotius vo svojom diele *De jure belli ac pacis* z roku 1625 nepovažuje princíp odplaty za dostatočný pre odôvodnenie trestania, no považuje trest za prirodzené právo na jednej strane a za prirodzenú povinnosť na druhej strane. Trest nie je nič iné než zlo, ktoré je povinný niesť každý za ním spôsobené zlo. Páchateľ, ktorý pácha trestný čin, akoby vopred súhlasil s trestaním s tým, že si je vedomý tohto následku. Napokon, Leibniz v *Théodicée* (1710) vyjadruje názor o tom, že trest je požiadavkou spravodlivosti a predstavuje odplatu za zlé skutky.<sup>9</sup>

Absolútne teórie trestu spočívajú v tom, že trest je podľa ich chápania odplatou za spáchaný trestný čin a tento nesleduje žiaden praktický účel. Jeho základ treba hľadať vo vyšších kruhoch, ktoré sú axiómou pre celé civilizované ľudstvo. Trest platí, pretože bol spáchaný trestný čin (*guia peccatum est*) - to je všeobecná formula absolútnych teórií, ktoré sa tiež považujú za teóriu účelu samého pre seba, lebo trest sa v nich chápe ako najvyšší princíp.<sup>10</sup> Páchateľ by ho mal dostať v hociktorom prípade ako Boží trest. Autori a zástancovia absolútnych teórií (racionalisti) stotožňovali zákonné normy so zákonmi myslenia. Právo štátu trestať vyvodzovali z myslenia (rozumu). Toto tvrdenie podporovali argumentom, že štát, ktorý by nehrozil, by bol

6 FROLOVA, O.H. Zločinníci i systema kriminalnych pokaran (socialni, pravovi ta kriminologični problemi šljachy jich vyrišennja za dopomohuju lohiko-matematyčnych metodiv). Navčalnjy posibnyk. — K.: "ArtEk", 1997, s. 60-61

7 LYONS, L.: Historie trestu. Justiční tresty od dávných dob po současnost. Praha: Svojtka&Co, 2004, s. 14

8 IVOR, J. a kol.: Trestné právo hmotné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2010, s. 350 a nasl.

9 LYONS, L.: Historie trestu. Justiční tresty od dávných dob po současnost. Praha: Svojtka & Co., 2004. s. 9 a nasl.

10 Tamtiež, s. 10

sám proti sebe, ignoroval by požiadavky rozumu a nemohol by byť štátom rozumných bytostí.<sup>11</sup> Absolútne teórie s ukladáním trestu okrem trestania a spravodlivej odplaty nespájali iné úlohy (*“punitur quia peccatum”* – trestá sa, pretože bolo spáchané zlo)<sup>12</sup>.

Tieto názory vychádzali z filozofie indeterminizmu, v zmysle ktorej sa páchatel' vedome (zo svojej slobodnej vôle) rozhoduje spáchať trestný čin a tak v podstate súhlasí s tým, že bude potrestaný. Trest sa ukladá za protiprávne konanie. Zároveň sa potrestaním napĺňa spravodlivosť, ktorá je porušená nezákonným konaním páchatel'a. V tejto súvislosti napr. Aristoteles uvádza, že trest vyrovná bezprávie a pomocou odplaty znovu obnovuje spravodlivosť. Trestný čin a trest sú neoddeliteľne späté.<sup>13</sup>

*Fiat justitia et pereat mundus* - „nech zvíťazí spravodlivosť (cez potrestanie páchatel'a), hoci svet zahynie.“ K absolútnym teóriám patria aj teologické (bohoslovecké), podľa ktorých je kriminálny (ľudský) trest len zhmotnením božieho trestu. Historicky tak možno konštatovať, že prvé teologické teórie sa opierali o Starý zákon: trest je odplata za zlo podľa pravidiel *ius talionis* (*taliona*): „oko za oko, zub za zub.“<sup>14</sup> Absolútne teórie sú známe ešte z čias feudalizmu. Týmto teóriám sa vo svojich dielach venovali aj nemeckí filozofi Immanuel Kant (1724-1804) a Georg Hegel (1770-1831). Trest je odčinenie hriechov, lebo zločin porušuje absolútnu ideu ľudskej a božskej spravodlivosti.<sup>15</sup>

Teória odplaty je jednou z najstarších.<sup>16</sup> Je založená na známom princípe talionu. Život za život, oko za oko, zub za zub – táto formula bola vyjadrená aj v Biblii a opiera sa práve o inštitút pomsty. Táto teória sa vďaka rôznym materialistickým a idealistickým koncepciám rozdeľuje do nasledujúcich smerov:

- a) materiálna odplata;
- b) dialektická odplata;
- c) Božia odplata.

#### Pozrieme sa na nich dôkladnejšie:

a) *teória materiálnej odplaty* je postavená na morálnom imperatíve Kanta, v ktorom filozof apeluje na bežný fyzický talion (odplatu).

Morálny imperatív, podľa Kanta, vyžaduje odplatu zlým za zlé, ale len odplata na základe princípu rovnosti môže určiť rozsah a výšku trestu. Trestná sankcia - to je spravodlivý trest za spáchaný trestný čin, uviedol Kant. „Trest je požiadavka kategorického imperatívu, ktorá nevyžaduje žiadne ďalšie utilitárne ustanovenia, preto by sa zločinec, ktorý zodpovedá za útok na právne blaho mal podrobiť trestu, ešte pred tým ako je tento trest možné reálne využiť. Ak niekto pácha protiprávne činy, vtedy spôsobuje škodu nielen poškodenému, ale aj sám sebe. Preto by smrť mala spôsobovať smrť – žiadna iná odplata neexistuje. Kant píše, že zlo vyžaduje odplatu zlom, len odplata podľa princípu rovnosti môže určiť rozsah a výšku trestu alebo rovnosť podľa sily účinku.“<sup>17</sup> Kant odôvodňoval trest uskutočňovaním spravodlivosti v záujme existencie štátu. Trest vyplýva z potreby spravodlivosti a preto je jeho účel v samotnom treste. V prípade, ak by neexistovala spravodlivosť, nemalo by zmysel, aby ľudia žili na zemi.<sup>18</sup>

Realizácia teórie odplaty v starej Rusi, t.j. v 14. -16. storočí sa uskutočňovala postupne. V článku 9 „Sudebnika“ (1497) sa uvádzalo, že štátnemu vrahovi a buričovi, cirkevnému lupičovi a zbojníkovi, hrdlorezovi a podpaľáčovi, istotne zlému človeku netreba dať život a je potrebné ho potrestať trestom smrti.<sup>19</sup>

11 ČIČ, M. a kol.: Československé trestné právo. Bratislava: Obzor, 1983, s. 191

12 JELÍNEK, J. a kol: Trestní právo hmotné, Obecná část, Prvé vydání. Praha: Linde, 2004, s.329

13 IVOR, J. a kol.: Trestné právo hmotné. Prvé vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2006, s. 352

14 FÁBRY, A.: Penológia. Bratislava: EUROKÓDEX a BVŠP, 2009, s.7 a nasl

15 ALEKSANDROV, Ju.V. Kryminalne pravo Ukrajiny. Zah. častyna: Pidruč. dľa stud. vyšč. navč. zakl./ Ju. Aleksandrov, V.A. Klymenko. – K.:MAUP, 2004, s. 229-230

16 KUCHTA, J., Váľková, H. a kol.: Základy kriminologie a trestní politiky. Prvé vydání. Praha: C. H. BECK, 2005, s. 193

17 ALEKSANDROV, Ju.V. Kryminalne pravo Ukrajiny. Zah. častyna: Pidruč. dľa stud. vyšč. navč. zakl./ Ju.V. Aleksandrov, V.A. Klymenko. – K.:MAUP, 2004, s. 229-230

18 ČIČ, M. a kol.: Československé trestné právo. Bratislava: Obzor, 1983, s. 192

19 JUŠKOV, S.V.: Trudy vydajuščichsja juristov. Sudebniki XV–XVI v.v. /C.V. Juškov –M.: Jurid., 1989, s. 2-10

b) *dialektická teória odplaty* vychádza zo základov heglovskej školy, ktorá nepovažuje trest za nevhodný a náhly. Podľa nej je celkom logickým procesom vývoja myšlienky. Vzhľadom k tomu, trest nie je zameraný na okamih utrpenia, ktorý požaduje rovnosť z hľadiska odplaty a samotná podstata zločinu a jeho ničotnosť, ktorá podmieňuje jeho objavenie a zničenie.

Trest, ktorý je hlavným prvkom trestnoprávneho zákazu, je podľa Hegla tiež prejavom slobody páchatela. Trest, postihujúci páchatela je zároveň sám v sebe prejavom vôle, neoddeliteľné bytie jeho slobody, jeho právo, ale je aj povinnosť, ktoré sú umiestnené v samotnom zložine, t.j. v jeho hotovej vôli, v jeho čine. Lebo v jeho čine ako v čine rozumnej bytosti je usúdené, že je niečím univerzálnym, že sa ním určuje pravidlo, ktoré páchatel v tomto čine priznal a pod ktorý môže byť zaradený ako pod svoje právo.<sup>20</sup>

Hegel vyvodzoval nevyhnutnosť trestania a trestu a z požiadavky správnej tvorby úsudkov. V Heglovom chápaní trestu ide o vzťah medzi zločinom ako negáciou, bezprávím, ničotnosťou práva a trestom ako negáciou takejto negácie práva, ktorá obnovuje právo. Ide vlastne o aplikáciu triády: téza (právo), antitéza (zločin) a syntéza (afirmácia – obnovenie práva).<sup>21</sup> Hegel vychádzal z toho, že keď vôľa človeka prichádza do rozporu so všeobecnou vôľou, ktorá sa odráža v objektívnom práve, vtedy má miesto popretie všeobecnej vôle, teda porušenie práva. Zločin je popretie práva a trest je popretím zločinu. Trest je spravodlivá pomsta, odplata.

Absolútna sloboda je podľa Kanta zakotvená v zákone ako poňatie transcendentálne, neprístupné a preto ju nemožno zasiahnuť. Pozitívne bytie môže byť narušené iba v osobnej vôli páchatela, ktorý popiera sám seba, svoju rozumovú podstatu.<sup>22</sup> A preto možno má zneškodnenie tejto protiprávnej vôle, alebo dokonca jej zničenie povahu negácie práva. Za osobitné sa považuje to, že negatívny stav protiprávnej vôle má nielen kvantitatívny, ale aj kvalitatívny obsah a rovnaké podmienky musia byť obsiahnuté aj v treste, ale táto rovnosť sa neurčuje podľa materiálnych vlastností činnosti. Nevyzerá totiž ako zvláštna rovnosť, ale ako ekvivalentnosť, teda súlad medzi mierou potrestania a mierou skazenosti vôle.<sup>23</sup>

K týmto idealistickým teóriám Marx a Engels poznamenávajú, že nemecký idealizmus len sankcionuje právo existujúcej spoločnosti a hádže na neho nadzmyselnú prikrývku. Podľa týchto teórií je trest výsledok vlastnej vôle zločincov. V tomto vyjadrení prakticky ide o predchádzajúce právo pomsty (*ius talionis*). Z podstaty absolútnych teórií zreteľne vidieť triedny charakter determinovaný vtedajšími spoločenskými vzťahmi, ktoré naplňali aj pojem spravodlivosti, ktorý bol vlastný vládnucej triede.<sup>24</sup>

c) *teória Božej odplaty*, t.j. vykúpenie viny pred Bohom. Jej obsah veľmi dobre určil známy právnik Kistjakivský, podľa ktorého je trestný čin urážkou božstva: to vzbudzuje jeho hnev nielen proti zločincovi, ale aj proti všetkým ľuďom, medzi ktorými žije; pre zmiernenie jeho hnevu sa vyžaduje potrestanie zločincov, pričom trest pre páchatela sa musí skladať z krvi preliatia, mučenia a fyzického utrpenia; krv, muky a utrpenie očisťujú, omývajú a odčisťujú vinu a odvdávajú sa božstvu. Táto teória vysvetľuje u mnohých národov v dávnych dobách obetovanie zločincov ako prirodzené očistenie a neskôr – obetovanie zvierat ako podobné, no iba symbolické očistenie.<sup>25</sup>

Úplne nové odôvodnenie našla táto teória u Štaľa. Od myšlienky absolútnej vôle, ktorá našla výraz v práve a požaduje zničenie všetkých ničotností, ktoré jej protirečia, Štaľ formuluje myšlienku Božej požiadavky, jedinej večnej, ktorú každý človek má vykonať. Myšlienka vyhlásenia ničotnosti nepravdy sa tu transformuje do myšlienky nedotknuteľnosti desiatich Božích prikázaní<sup>26</sup>. Zločin resp. trestný čin je zásahom do vládnutia práva a štátnej moci, čo predstavuje Božie kráľovstvo na zemi. Pod ochranou práva sa nachádzajú: práva a slobody občanov, nedotknutosť majetku, rodina, cirkev a štát. Trestný čin je porušením Desatora, ale takým, pri ktorom sa vinný človek búri proti zvrchovanosti práva, úplne pohrdania Božou

20 NERSESJANC, V. S. *Filosofija prava: Učebnik dlja vuzov*. / V.S. Nersesjanc – M.: Izdatel'skaja gruppa INFRA–M Norma, 1997, s. 147

21 ČIČ, M. a kol.: *Československé trestné právo*. Bratislava: Obzor, 1983, s. 192

22 CHOVANCOVÁ, J.: *Antológia z politickej filozofie*. Bratislava: Poradca podnikateľa, BVŠP, 2007, s. 14 a nasl.

23 Misce i značennja teorii vidplaty u vyznačenni mety pokarannja / Ja.I. Solovij, s. 2

24 ČIČ, M. a kol.: *Československé trestné právo*. Bratislava: Obzor, 1983, s. 192

25 KISTJAKOVSKIJ, B.A. *Filosofija i sociologija prava*. (Sost., primeč., ukaz. V.V. Sapova). / B.A. Kistjakovski SPb.: izd-vo RHGI, 1999, s. 61

26 TURČEK, J. a kol.: *Světové dějiny státu a práva ve starověku*. Praha: Orbis, 1963, s. 130 a nasl.

mocou, na rozdiel od jednoduchého porušenia alebo verejnej lži. Čím väčšie pohrdanie Bohom a právom prejavuje zločinec - páchatel', tým prísnejšie a komplexnejšie má byť potrestaný.

Teória Štála vyhlasuje, že trest je odplata za porušovanie Božích prikázaní a preto je potrebné odčinenie viny páchatel'a. Ale v tomto prípade sa už spomínajú známe slová, ktoré povedal Ježiš: „Vážte sami seba!

Keď tvoj brat zhrešil, vyčítaj mu to a keď oľutuje, odpusť mu“<sup>27</sup> Aký je to zákonodarca, ktorý po tomto všetkom môže tvrdiť, že keď určuje trestnú zodpovednosť, tak uskutočňuje Božiu vôľu; ktorý sudca sa odváži myslieť, že určujúc druh a rozsah trestu za konkrétny zločin, vzal na vedomie a zvažil hĺbku hriešneho pádu páchatel'a?

Oficiálnym cieľom trestania v stredoveku zo strany cirkvi i štátu bolo zmierenie človeka s Bohom a jeho orientovanie k pokániu, vyznaniu hriechov a k spravodlivému, nehriešnému správaniu. Stredoveká filozofia sa podieľala na antickom chápaní trestu ako spôsobu nápravy morálky. Penologické názory filozofov tohto obdobia boli neoddeliteľne spojené s teologickým výkladom ľudského tela ako zdroja zločinnosti a hriešnosti, spolu z prvenstvom kresťanskej viery a najmä s dôrazom na nutnosť dodržiavať prikázania a kresťanského pokánia.<sup>28</sup>

Významný predstaviteľ stredovekej patristiky - Aurelius Augustín zdôrazňoval, že ak by nebolo žiadneho hriešneho pádu, neexistovala by žiadna potreba väzenia. Podľa jeho názoru je najlepší nástroj pre zvládanie zlom. Pozornosť akcentoval na potrebu aktívneho zapojenia náboženstva do nápravného procesu. Konkrétne, v diele Spoveď Augustín zdôraznil, že skrotenie, pobožnosť - to je cesta, ktorou je potrebné sa vracat' k Bohu, ktorý očistí od zlých návykov, zľutuje sa nad ľudskými hriechmi, ktoré sa mu vyznajú.<sup>29</sup> Trest nie je len prostriedkom odplaty pre páchatel'a. Je to zložitý fenomén sociálneho a historického vývoja ľudstva. Je to ukazovateľ, ktorý definuje, či je spoločnosť alebo ľudstvo civilizované.

Hlavným účelom trestu je podporiť vládu práva, správanie ľudí podľa zákona. To krátko a stručne vyjadril filozof Seneca *nemo prudens punit, quia peccatum est, sed ne peccetur*, t.j. žiaden múdry netrestá za protiprávne, ale trestá preto, aby sa to viac neuskutočňovalo.

#### Podstata koncepcie odplaty má dva princípy:

- 1.) priznanie viny je záväzným prvkom, bez ktorého by trest prišiel o zmysel a hodnotu. Z tohto vyplynulo, že trest má byť uložený iba za zavinené trestné činy,
- 2.) súlad medzi spôsobeným zločinom a trestom,
- 3.) jednou z hlavných výhod tejto koncepcie trestu voči iným koncepciám je to, že ide o použitie trestu, ktorý by zodpovedal protiprávnemu činu, ktorý by bol stanovený zákonom a známy vopred, t.j. pred spáchaním zločinu.

#### Medzi hlavné nedostatky koncepcie odplaty patria tieto:

- 1.) ako aj ostatné, aj táto koncepcia nemohla poskytnúť dostatočne prísne a jasné odporúčania o súlade alebo rovnocennosti trestu spáchanému trestnému činu a taktiež vzhľadom k tomu ako porovnávať medzi sebou v tomto ohľade rôzne trestné činy,
- 2.) táto koncepcia nepočítala s účinkami trestného činu a ani s akýmikoľvek inými faktormi, ktoré sú mimo priamych súvislostí medzi trestom a trestným činom.<sup>30</sup>

27 CHOVANCOVÁ, J.: Antológia z politickej filozofie. Bratislava: Poradca podnikateľa, BVŠP, 2007, s. 14 a nasl.

28 KUCHTA, J., Váľková, H. a kol.: Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C.H. BECK, 2005, s. 51 a nasl.

29 AVGUSTIN, A. Ispověď: Per. s. lat. – Moskva: Kanon, 1997, s. 44

30 FROLOVA, O. H. Zločinnist i sistema kryminal'nykh pokarany (social'ni, pravovi ta kryminolohični problemy i šljachy jich vyrišennja za dopomohuju lohiko-matematyčnykh metodiv). Navčal'nyj posibnyk. — K.: ArtEk, 1997, s. 104

Absolútne teórie alebo teórie odplaty ako účelu trestu sú tzv. prvá etapa vývoja filozofických koncepcií účelu trestu. Medzi nimi sú rozlišované: teórie materiálnej odplaty, teória dialektickej odplaty, teória Božej odplaty. Hlavný postulátom teórie bolo vyhlásenie: „punitur quia peccatum” - trestá sa, pretože bolo spáchané zlo. Absolútne teórie s ukladaním trestu okrem trestania a spravodlivej odplaty nespájali iné úlohy. Týmto teóriám sa venovali mnoho filozofov a mysliteľov. Otázky týkajúce sa účelu trestu boli predmetom záujmu filozofie práva a jej predstaviteľov od času staroveku. Otázkam obsahu trestu a trestania sa venovali teológovia a právnici stredoveku, humanisti, predstavitelia renesancie a tiež obdobia osvietenstva.

V súčasnosti odplata, ako účelom trestu vo väčšine demokracií už nie je dominantná, ale zostáva kľúčovým prvkom účelu trestu. Podľa ustanovenia aktuálne platného Účinného TZ, a to ustanovení § 34 ods. 1 TZ (zásady ukladania trestov), je ťažko, ale napriek tomu možné definovať komponenty účelu trestu, (ustanovenie § 34 ods. 1 TZ vyjadruje, že trest má zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatelom tým, že mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytvorí podmienky na jeho výchovu k tomu, aby viedol riadny život a súčasne iných odradí od páchania trestných činov; trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatela spoločnosťou.) Cieľ odplaty vôbec nie je prítomný ako taký.

Čo sa týka právnych predpisov, napríklad Ukrajiny, podľa ustanovení Trestného Zákonníka Ukrajiny, a to časti 2 článku 50 TZ sú stanovené takéto ciele trestu: „trest predstavuje nie len „káru“ (ujmu) pre odsúdeného, no má smerovať aj k jeho polepšeniu a k zamedzeniu páchania ďalšej trestnej činnosti nie len týmto odsúdeným, ale aj inými osobami.“<sup>31</sup> Z vyššie uvedeného vyplýva že „kára“ (ujma spôsobovaná odsúdenému v dôsledku uloženia trestu) je aj naďalej hlavným prvkom účelu trestu a zákonodarca, a to napriek kritike teoretikov ukrajinského trestného práva, nerobí potrebné zmeny a doplnenia k trestnému zákonu, a preto necháva káru na prvom mieste medzi zložiek účelu trestu.

---

31 Kryminal'nyj kodeks Ukrajinny vid 5 kvitnja 2001//Vidomosti Verchovnoji Rady Ukrajinny. – 2001, s. 2

## **RESUME**

DOMNITSKA, Viktoriya: Absolute Theories of the Purpose of the Criminal Penalty. In HISTORIA ET THEORIA IURIS. Vol. 4, 2012, No.7, p. 6

The criminal penalty is historically unstable institute of a criminal law, its concept and understanding of its purpose corresponds to one or other social order, the fundamental political, legal opinion and the interests of the basic social groups of the society and also its ethical standards. Questions about the philosophical concepts of penalty, the priority of some of them have been throughout human history intensively discussed. At the end of the last century, there were 24 separate comprehensive philosophical systems and more than 100 legal concepts devoted to these issues. At present, their number has increased significantly. The aforementioned article will be devoted to the purpose of absolute theories of criminal penalty, the degree of their scientific processing, at the same time as to their types: theories of the material retribution, theories of dialectical retribution and theories of divine retribution and the specificity of each of them. I will try to explain the shortcomings of these theories and analyze the current state of their use in the legislation of the Slovak Republic and Ukraine.